

МАРЧЕНКО Д. В.,
аспірант кафедри міжнародного
та європейського права
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 34.241:341.924(083.74)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.31>

**МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ І НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ
ДО ФОРМИ ДОГОВОРУ:
КОЛІЗІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У статті досліджується питання міжнародних стандартів та національних підходів до форми договору в умовах правової глобалізації. Сучасна правова глобалізація істотно трансформує традиційні підходи до регулювання договірних відносин, зокрема в частині вимог до форми договору. В умовах зростаючої міжнародної інтеграції, транскордонної взаємодії та розвитку глобальних бізнес-мереж виникає необхідність узгодження міжнародних стандартів з різноманітними національними правовими системами де транскордонні угоди стають все більш поширеними. Це стимулює необхідність узгодження міжнародних стандартів із національними правовими системами, що не завжди є сумісними через різні підходи до формальних вимог. Важливим завданням є досягнення балансу між національними традиціями та вимогами міжнародної практики, що дозволить зберегти правову визначеність та забезпечити ефективне функціонування міжнародних ринків.

У статті розглядаються колізійні норми, застосовні до форми договору, аналізується співвідношення автономії волі сторін та імперативних приписів внутрішнього права. Особлива увага приділяється міжнародним конвенціям (наприклад, Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів), а також практиці окремих держав, що демонструє різні підходи до визнання та дійсності договорів, укладених у письмовій, усній або іншій формі. Підкреслюється важливість уніфікації та гармонізації правових норм, а також виокремлюються проблеми, що виникають під час вибору застосовного права та встановлення формальних вимог у транснаціональних контрактах. Дослідження спрямоване на виявлення напрямів розвитку колізійного права, що сприятимуть створенню передбачуваного і стабільного правового середовища в міжнародній комерційній практиці. Особлива увага приділяється аналізу ролі уніфікованих правових актів, типових договорів та модельних законів, які здатні забезпечити баланс між гнучкістю договірних відносин і вимогами правової визначеності. У статті також підкреслюється необхідність узгодження підходів до форми договору в умовах впровадження цифрових та електронних засобів укладення угод, що ще більше ускладнює застосування традиційних колізійних норм.

Зроблено висновок, що дослідження спрямоване на інтеграцію міжнародних стандартів та національних підходів у правову систему, дозволяє забезпечити правову безпеку, сприяючи ефективному функціонуванню міжнародної торгівлі, бізнесу та правових відносин на глобальному рівні. У цьому контексті обґрунтовується потреба в модернізації національного законодавства та активізації міжнародного правового діалогу з метою формування більш

гармонізованого підходу до визначення форми договору в транскордонних правовідносинах.

Ключові слова: міжнародне приватне право, форма договору, автономія волі, колізійні норми, транскордонні договори, електронні угоди, уніфікація, правова гармонізація.

Marchenko D. V. International standards and national approaches to the form of the contract: conflict of laws in the context of legal globalisation

The article examines the issue of international standards and national approaches to the form of a contract in the context of legal globalization. Modern legal globalization significantly transforms traditional approaches to the regulation of contractual relations, in particular in terms of requirements for the form of a contract. In the context of growing international integration, cross-border interaction and the development of global business networks, there is a need to harmonize international standards with the diversity of national legal systems where cross-border agreements are becoming increasingly common. This stimulates the need to harmonize international standards with national legal systems, which are not always compatible due to different approaches to formal requirements. An important task is to achieve a balance between national traditions and the requirements of international practice, which will allow maintaining legal certainty and ensuring the effective functioning of international markets. The article examines the conflict of laws rules applicable to the form of a contract, analyzes the relationship between the autonomy of the parties' will and the imperative requirements of domestic law. Particular attention is paid to international conventions (for example, the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods), as well as the practice of individual states, which demonstrates different approaches to the recognition and validity of contracts concluded in written, oral or other form. The importance of unification and harmonization of legal norms is emphasized, and problems that arise when choosing the applicable law and establishing formal requirements in transnational contracts are also highlighted. The study is aimed at identifying directions for the development of conflict of laws law that will contribute to the creation of a predictable and stable legal environment in international commercial practice. Particular attention is paid to the analysis of the role of unified legal acts, standard contracts and model laws, which are able to provide a balance between the flexibility of contractual relations and the requirements of legal certainty. The work also emphasizes the need to harmonize approaches to the form of a contract in the context of the introduction of digital and electronic means of concluding agreements, which further complicates the application of traditional conflict of laws rules.

It is concluded that the study is aimed at integrating international standards and national approaches into the legal system, allows ensuring legal security, contributing to the effective functioning of international trade, business and legal relations at the global level. In this context, the need for modernization of national legislation and intensification of international legal dialogue is justified in order to form a more harmonized approach to determining the form of a contract in cross-border legal relations.

Key words: private international law, form of contract, autonomy of will, conflict of laws rules, cross-border contracts, electronic contracts, unification, legal harmonization.

Постановка проблеми. З розвитком глобалізації та посиленням міжнародних економічних і правових зв'язків актуалізується проблема формування гармонізованого підходу до регулювання договірних відносин, особливо в контексті вимог до форми договору. Колізійне право,

будучи важливим інструментом врегулювання транскордонних спорів, стикається з викликами, пов'язаними з відмінностями в національних правових системах і міжнародних стандартах.

В умовах правової глобалізації виникає необхідність вироблення єдиного підходу до питань форми договору, який враховував би специфіку різних правових систем, а також вимоги міжнародних договорів та угод. Багато держав мають свої особливості щодо визнання та застосування форми договору – наприклад, для одних держав достатньо усної форми договору, а інші вимагають письмового підтвердження, що може створити правові складнощі в міжнародних угодах.

Ключова проблема полягає в узгодженні міжнародних стандартів із національними підходами, а також у виявленні оптимальних механізмів для вирішення колізій у питаннях форми договору. Сучасна міжнародна практика вимагає враховувати нові форми договорів, такі як електронні угоди та контракти, укладені через цифрові платформи, що додає складнощів у правове регулювання та застосування традиційних колізійних норм.

Метою статті є дослідження міжнародних стандартів та національних підходів до форми договору в умовах правової глобалізації.

Аналіз наукових публікацій. До дослідження міжнародних стандартів та національних підходів до форми договору в умовах правової глобалізації зверталися такі українські науковці як: Бірюкова А. [1], Задорожна С. М. [2], Кисіль В. І. [3], Мироненко І. [4], Удовика Л. Г. [5], Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. [6] та інші.

Виклад основного матеріалу. В умовах постійного зростання транснаціональних економічних зв'язків та розширення сфери міжнародного співробітництва виникає необхідність у створенні узгоджених правових норм, які можуть бути застосовні до різних правових систем. Форма договору, як одна із найважливіших елементів цивільно-правових відносин, грає ключову роль в забезпеченні правової визначеності та стабільності угод. Однак вимога щодо дотримання певної форми договору варіюється в залежності від національної юрисдикції. Наприклад, у деяких державах достатньо усної форми для визнання договору дійсним, тоді як інші вимагають обов'язкового письмового оформлення. Ці відмінності можуть викликати значні труднощі під час укладання транснаціональних угод, і навіть під час вирішення суперечок, що виникли у зв'язку з формою договору.

В умовах правової глобалізації ці проблеми стають особливо актуальними, оскільки участь у міжнародних торговельних і ділових операціях вимагає врахування безлічі чинників, включно з відмінностями в правових традиціях і підходах до нормативного регулювання. Крім того, з розвитком цифрових технологій і зростанням популярності електронних контрактів виникає необхідність в адаптації національних правових систем до нових форм угод, що ще більше ускладнює завдання узгодження різних юрисдикцій. Таким чином, для забезпечення правової визначеності в міжнародних угодах необхідно розробити гнучкі та взаємно визнані стандарти, які могли б ураховувати як національні особливості, так і вимоги глобального ринку.

Проте різні правові системи можуть створювати проблеми при застосуванні одних і тих самих міжнародних стандартів, оскільки кожна юрисдикція може мати свої специфічні підходи до визначення форми договору, що призводить до колізій у правозастосуванні. Одним з важливих інструментів, який допомагає врегулювати конфлікти між різними правовими системами є колізійне право. Колізійні питання форми договору в міжнародному приватному праві виникають через різницю в правових системах різних країн, що може призводити до юридичних суперечок та ускладнень у визнанні та виконанні міжнародних угод. Так, у деяких державах можуть вимагати обов'язкову письмову форму для певних типів угод, у той час як інші можуть визнавати усні або навіть електронні угоди як дійсні. Ці відмінності можуть ускладнити визнання міжнародних контрактів, укладених відповідно до різних правових систем, що в свою чергу створює правову невизначеність і ризики для учасників міжнародних угод.

Зокрема, в Україні колізійні питання форми договору регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право» [7]. Згідно з цим законом, форма правочину визначається

за правом держави, в якій він укладається, або за правом, обраним сторонами (*lex loci regit actum* або *lex voluntatis*). Однак у випадках, коли застосування цих норм призводить до результатів, які суперечать основним принципам українського правопорядку, може бути застосовано право України (*lex fori*) [6]. Така норма дозволяє зберігати баланс між міжнародною практикою та національним суверенітетом, забезпечуючи, щоб застосування іноземного права не порушувало основних принципів правопорядку України, таких як захист прав споживачів, охорона державних інтересів та забезпечення справедливості в правових відносинах.

Таким чином, міжнародне приватне (колізійне) право України, з одного боку, гармонізує національне законодавство з міжнародними стандартами, а з іншого – надає можливість зберігати правову ідентичність держави, забезпечуючи захист від ситуацій, коли застосування іноземного права могло б призвести до несправедливих або неконституційних наслідків. Цей підхід сприяє розвитку міжнародних відносин, одночасно враховуючи особливості національної правової системи та інтереси держави.

Ці колізійні норми сприяють визначенню застосовного права до форми договору в міжнародних правовідносинах, що є важливим для забезпечення правової визначеності та стабільності у міжнародній торгівлі та ділових відносинах.

Міжнародне приватне право активно розвивається в умовах глобалізації бізнесу та технологічного прогресу, що вимагає гармонізації правових норм, зокрема щодо форми договору. Різні держави мають свої вимоги до форми договорів, що укладаються на їхній території, що може призводити до правових розбіжностей у міжнародних правовідносинах. У цьому контексті важливу роль відіграють міжнародні стандарти, які сприяють уніфікації норм, що стосуються форми договору.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, що стосується колізійних норм в міжнародному приватному праві є одним з основних міжнародних документів та містить важливе положення у статті 11, що регулює питання форми договору в міжнародних правовідносинах [8]. Згідно з цією статтею, при визначенні форми договору застосовується принцип *favor validitatis* – на користь дійсності договору. Це означає, що якщо одна з юрисдикцій вимагає письмової форми, а інша дозволяє усну форму, то договір буде визнано дійсним, якщо хоча б одна зі сторін виконала договір у відповідності з вимогами однієї з юрисдикцій. Цей підхід дозволяє забезпечити юридичну визначеність і зменшити правові ризики при укладанні міжнародних угод.

Ще одним важливим стандартом є Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*), які були розроблені Міжнародним інститутом уніфікації приватного права (UNIDROIT) [9]. Ці принципи надають загальні правила щодо укладення, тлумачення та виконання міжнародних комерційних договорів, сприяючи гармонізації підходів до форми договору серед різних правових систем. Вони можуть бути застосовані за згодою сторін і служать основою для вирішення колізійних питань щодо форми договору в міжнародному приватному праві.

Таким чином, застосування міжнародних стандартів, таких як Конвенція ООН та Принципи УНІДРУА, є важливим інструментом для забезпечення ефективного регулювання форми договорів у глобалізованому правовому середовищі. Вони допомагають зменшити правові ризики, створюючи єдині правила для укладання та виконання міжнародних угод, а також сприяють розвитку міжнародної торгівлі та бізнесу. Ці стандарти сприяють уніфікації правових підходів, що дозволяє сторонам з різних юрисдикцій укладати контракти з більшою правовою визначеністю та меншою ймовірністю виникнення суперечок.

Проте важливо зазначити, що національні правові системи повинні адаптувати міжнародні норми відповідно до своїх правових традицій та економічних реалій. Така адаптація дозволяє зберігати баланс між вимогами міжнародної гармонізації та захистом національних інтересів і суверенітету. Наприклад, окремі держави можуть коригувати умови застосування міжнародних стандартів залежно від специфіки своєї правової системи чи особливостей

національної економіки, щоб забезпечити справедливість і захист прав громадян та бізнесу. У результаті, інтеграція міжнародних стандартів в національні правові системи створює сприятливе правове середовище для міжнародної комерції, одночасно зберігаючи національну правову ідентичність та інтереси. Це забезпечує ефективний розвиток міжнародних угод та підтримує правову безпеку на глобальному рівні.

В умовах глобалізаційних процесів та розвитку електронної форми договору важливим стандартом є Регламент ЄС № 910/2014 (eIDAS) та Модельний закон ЮНСІТРАЛ про електронні підписи (2001). Ці нормативні акти становлять фундамент сучасного підходу до правового регулювання електронних правочинів у транскордонному вимірі. Вони не лише забезпечують нормативну базу для визнання юридичної сили електронних підписів і документів, а й закладають принципи довіри, технічної сумісності та правової нейтральності, що є критично важливими для уніфікації національних підходів.

Універсальність та абстрактність норм, які закладені у цих актах дозволяє використовувати їх як модель для формування національного законодавства, яке відповідає викликам цифрової трансформації та інтенсифікації міжнародного електронного обігу. У контексті колізійного права їх значення полягає у сприянні гармонізації різних правових систем, зменшенні правової фрагментації та посиленню стабільності міжнародних договірних відносин.

Регламент ЄС № 910/2014 (eIDAS) встановлює правову основу для електронної ідентифікації та довірчих послуг у Європейському Союзі, забезпечуючи юридичну силу електронним підписам і документам у всіх країнах ЄС. Це суттєво спрощує укладання транскордонних електронних контрактів.

Основними важливими положеннями eIDAS можна визначити: юридична сила електронних підписів, кваліфіковані довірчі послуги та взаємне визнання електронної ідентифікації.

Згідно зі статтею 25 Регламенту eIDAS, електронний підпис не може бути відхилений як доказ у судовому процесі лише через те, що він має електронну форму або не відповідає вимогам до кваліфікованих електронних підписів. Кваліфікований електронний підпис має таку ж юридичну силу, як і власноручний підпис.

Регламент також визначає вимоги до кваліфікованих довірчих послуг, включаючи електронні підписи, електронні печатки, електронні часові мітки, електронні рекомендовані поштові послуги та сертифікати для автентифікації веб-сайтів. Ці послуги повинні надаватися кваліфікованими постачальниками довірчих послуг, які відповідають встановленим стандартам безпеки та надійності.

Даний документ передбачає взаємне визнання електронної ідентифікації між державами-членами ЄС. Це означає, що електронна ідентифікація, яка відповідає вимогам eIDAS в одній країні, повинна визнаватися в інших країнах ЄС [10].

Модельний закон ЮНСІТРАЛ про електронні підписи (MLES), прийнятий у 2001 році, є важливим інструментом для сприяння використанню електронних підписів у міжнародній торгівлі. Він встановлює критерії технічної надійності, які дозволяють електронним підписам мати юридичну силу, еквівалентну власноручним підписам.

Закон визначає критерії, за якими електронний підпис може вважатися надійним, зокрема, якщо він:

- є унікальним для підписувача;
- може бути ідентифікований;
- створений за допомогою засобів, які під контролем підписувача;
- пов'язаний з даними таким чином, що будь-яка зміна даних після підписання може бути виявлена.

Якщо електронний підпис відповідає зазначеним критеріям, він презюмується як дійсний і має таку ж юридичну силу, як і власноручний підпис. Закон не надає переваги жодній конкретній технології електронного підпису, дозволяючи державам адаптувати його відповідно до своїх технічних можливостей та потреб. Цей закон допомагає державам створити сучасну, гармонізовану та справедливую законодавчу базу для ефективного регулювання

електронних підписів і надання їм юридичної визначеності. Застосування цього модельного закону сприяє розвитку міжнародної електронної торгівлі та забезпечує правову основу для визнання електронних підписів у транскордонних правовідносинах [11].

Обидва акти, eIDAS та Модельний закон ЮНСІТРАЛ, сприяють уніфікації та гармонізації правових норм щодо електронних підписів. Регламент eIDAS забезпечує обов'язкове визнання електронних підписів у межах ЄС, встановлюючи однакові критерії для їхньої юридичної сили, зокрема щодо кваліфікованих електронних підписів, які прирівнюються до власноручних. Водночас Модельний закон ЮНСІТРАЛ не має обов'язкової сили, проте надає універсальні рекомендації для держав, що прагнуть розробити або адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів у сфері електронних комунікацій, підписів і договорів. Його гнучкість дозволяє враховувати національні особливості правових систем, водночас сприяючи поступовій уніфікації основних правових підходів.

Разом ці акти створюють правову основу для визнання електронної форми договорів, що є важливим кроком до забезпечення юридичної визначеності і передбачуваності у міжнародних правовідносинах. Їх значення полягає не лише у спрощенні договірних процесу, але й у подоланні правових бар'єрів, що виникають через відмінності у трактуванні чинності електронних форм правочинів. Уніфікація в цій сфері також сприяє формуванню єдиного цифрового простору, який гарантує стабільність і взаємну довіру між суб'єктами різних правових систем.

Така уніфікація особливо важлива при вирішенні колізійних питань, пов'язаних із формою договору, коли сторони походять із країн з різним рівнем цифровізації або законодавчим підходом до електронних транзакцій. Відсутність єдиного підходу може спричинити правову невизначеність, оспоруваність договору або відмову у визнанні його чинності у певній юрисдикції. У цьому контексті eIDAS та Модельний закон ЮНСІТРАЛ виступають інструментами не лише нормативної гармонізації, але й дипломатії права, що забезпечує баланс між суверенітетом національних правових систем та необхідністю створення узгодженого правового середовища для цифрових трансакцій у глобальному масштабі.

Таким чином, у сучасних умовах інтенсивної глобалізації та цифровізації колізійні питання форми договору набувають особливої актуальності, вимагаючи ефективних механізмів правового узгодження між різними юрисдикціями. Аналіз як національного законодавства України, так і ключових міжнародних актів – таких як Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, Принципи УНІДРУА, Регламент eIDAS та Модельний закон ЮНСІТРАЛ – свідчить про прагнення до уніфікації підходів та правової гармонізації. Ці документи створюють основу для формування взаємно визнаних стандартів у сфері укладення договорів, зокрема в електронній формі, що є вирішальним фактором для зміцнення стабільності, передбачуваності й довіри у міжнародних правовідносинах. Уніфіковані колізійні норми щодо форми договору сприяють не лише мінімізації правових ризиків, але й ефективному функціонуванню транскордонної торгівлі в умовах цифрової епохи.

Висновки. Підводячи підсумок, можна зазначити, що міжнародні стандарти та національні підходи до форми договору, а також колізійне право, відіграють ключову роль у правовій глобалізації, яка спрощує взаємодію між правовими системами різних країн. У сучасних умовах глобалізації бізнесу та технологій виникає необхідність у гармонізації національних правових норм для забезпечення ефективного і безпечного укладання транскордонних угод.

Колізійне право, яке визначає, яка правова система застосовується до конкретного договору в умовах міжнародних угод, є основою для вирішення конфліктів, що виникають у глобальному середовищі. Його розвиток і адаптація до нових реалій правової глобалізації дозволяють зберегти правову визначеність і стабільність у міжнародних відносинах.

Таким чином, інтеграція міжнародних стандартів та національних підходів у правову систему дозволяє забезпечити правову безпеку, сприяючи ефективному функціонуванню міжнародної торгівлі, бізнесу та правових відносин на глобальному рівні. Це забезпечує не лише правову визначеність у транскордонних угодах, але й знижує юридичні ризики для учасників міжнародної економіки. Водночас гармонізація правових норм сприяє розвитку

інновацій, полегшує доступ до міжнародних ринків і підтримує дотримання прав людини та основних свобод у глобальному контексті. З огляду на зростаючу важливість електронних технологій та міжнародної інтеграції, ефективне регулювання правових відносин між різними юрисдикціями є важливим фактором стабільності та довіри у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова А. Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 5. С. 198–202.
2. Задорожна С.М. Автономія сторін в міжнародному приватному праві: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці. 2006. 202 с.
3. Кисіль, В. І. Механізми колізійного регулювання в сучасному міжнародному приватному праві [Текст] : автореф. ... дис. д-ра юрид. наук / В. І. Кисіль. К. 2001. 27 с.
4. Мироненко І. Колізійне регулювання міжнародних комерційних договорів в Україні: сучасні підходи та перспективи розвитку. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* С. 145–151. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.24>
5. Удовика Л. Г. Глобалізація як критерій типології національних правових систем. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 21–27.
6. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право. Київ, 2021. URL: https://alerta.kiev.ua/img/cms/PDF/Fedinyak_MPP_21_Zmist.pdf?srsId=AfmBOorxjL4X-QVhsTX1QVtMyYZh6IWRgi4IVeMSLyWimmhvQJiyZxB6
7. Законом України «Про міжнародне приватне право». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
9. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. URL: https://www.unidroit.org/contracts/?utm_source=chatgpt.com
10. Regulation (eu) no 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32014R0910&utm_source=chatgpt.com
11. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures. 2001. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_signatures/status?utm_source=chatgpt.com

